

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ وَ مَنْ
يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ
حَمِيدٌ (12) وَ إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ يَا
بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (13)
وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى
وَهْنٍ وَ فِصَالَهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَ لِيَوَالِدَيْكَ
إِلَيَّ الْمَصِيرُ (14) وَ إِنِ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ
بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ صَاحِبُهُمَا
فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَ اتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ
مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (15) يَا بُنَيَّ
إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي
صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا

اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (16) يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ

أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا

أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (17) وَ لَا تُصَعِّرْ

خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ

لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (18) وَ اقْصِدْ فِي

مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ

لَصَوْتُ الْحَمِيرِ (19)

We bestowed (in the past) wisdom on Luqman: "Show (thy) gratitude to Allah." Any who is (so) grateful does so to the profit of his own soul: but if any is ungrateful, verily Allah is free of all wants, worthy of all praise. Behold, Luqman said to his son admonishing him: "O my son! Join not in worship (others) with Allah: for false worship is indeed the highest wrong-doing." And We have enjoined on man (to be good) to his parents: in travail upon travail did his mother bear him, and in years twain was his weaning: (hear the command), "Show gratitude to Me and to thy parents: to Me is (thy final) goal. "But if they strive to make thee join in worship with Me things of which thou hast no knowledge, obey them not; yet bear them company in this life with justice

(and consideration), and follow the way of those who turn to me (in love): in the end the return of you all is to Me, and I will tell you the truth (and meaning) of all that ye did." "O my son!" (said Luqman), "If there be (but) the weight of a mustard-seed and it were (hidden) in a rock, or (anywhere) in the heavens or on earth, Allah will bring it forth: for Allah understands the finest mysteries, (and) is well-acquainted (with them). "O my son! Establish regular prayer, enjoin what is just, and forbid what is wrong: and bear with patient constancy whatever betide thee; for this is firmness (of purpose) in (the conduct of) affairs. "And swell not thy cheek (for pride) at men, nor walk in insolence through the earth; for Allah loveth not any arrogant boaster. "And be moderate in thy pace, and lower thy voice; for the harshest of sounds without doubt is the braying of the ass."

ہم نے لقمان کو حکمت عطا کی تھی کہ اللہ کا شکر گزار ہو۔ جو کوئی شکر کرے اُس کا

شکر اُس کے اپنے ہی لیے مفید ہے۔ اور جو کوئی کفر کرے تو حقیقت میں اللہ بے

نیاز اور آپ سے آپ محمود ہے۔ یاد کرو جب لقمان اپنے بیٹے کو نصیحت کر رہا

تھا تو اس نے کہا "بیٹا، خدا کے ساتھ کسی کو شریک نہ کرنا، حق یہ ہے کہ شرک

بہت بڑا ظلم ہے۔" اور یہ حقیقت ہے کہ ہم نے انسان کو اپنے والدین کا حق

پہچاننے کی خود تاکید کی ہے۔ اُس کی ماں نے ضعف پر ضعف اٹھا کر اسے اپنے

پیٹ میں رکھا اور دو سال اُس کا دودھ چھوٹنے میں لگے۔ (اسی لیے ہم نے اُس کو

نصیحت کی کہ) میرا شکر کر اور اپنے والدین کا شکر بجالا، میری ہی طرف تجھے پلٹنا ہے۔ لیکن اگر وہ تجھ پر دباؤ ڈالیں کہ میرے ساتھ تو کسی ایسے کو شریک کرے جسے تو نہیں جانتا تو ان کی بات ہر گز نہ مان۔ دُنیا میں ان کے ساتھ نیک برتاؤ کرتا رہ مگر پیروی اُس شخص کے راستے کی کر جس نے میری طرف رجوع کیا ہے۔ پھر تم سب کو پلٹنا میری ہی طرف ہے، اُس وقت میں تمہیں بتا دوں گا کہ تم کیسے عمل کرتے رہے ہو۔ (اور لقمان نے کہا تھا) بیٹا، کوئی چیز رائی کے دانہ برابر بھی ہو اور کسی چٹان میں یا آسمانوں یا زمین میں کہیں چھپی ہوئی ہو اللہ اُسے نکال لائے گا۔ وہ باریک بین اور باخبر ہے۔ بیٹا، نماز قائم کر، نیکی کا حکم دے، بدی سے منع کر، اور جو مصیبت بھی پڑے اس پر صبر کر۔ یہ وہ باتیں ہیں جن کی بڑی تاکید کی گئی ہے۔ اور لوگوں سے منہ پھیر کر بات نہ کر، نہ زمین میں اکڑ کر چل، اللہ کسی خود پسند اور فخر جتانے والے شخص کو پسند نہیں کرتا۔ اپنی چال میں اعتدال اختیار کر، اور اپنی آواز ذرا پست رکھ، سب آوازوں سے زیادہ بُری آواز گدھوں کی آواز ہوتی ہے۔"

ہم نے لُکمان کو ہِکمت اُتاتی تھی کہ اَللّٰہ کا شکر گُزار ہو جو کوئی شکر کرے اُس کا شکر اُس کے اپنے ہی لیے

मुफ़ीद है | और जो कुफ़्र करे तो हकीकत में अल्लाह बेनियाज़ और आप से आप महमूद है | याद करो जब लुक़मान अपने बेटे को नसीहत कर रहा था, तो उसने कहा, “बेटा, खुदा के साथ किसी को शरीक न करना, हक़ यह है कि शिर्क बहुत बड़ा जुल्म है”— और यह हकीकत है कि हमने इनसान को अपने वालिदैन का हक़ पहचानने की खुद ताकीद की है | उसकी माँ ने जोफ़ पर जोफ़ उठाकर उसे अपने पेट में रखा और दो साल उसका दूध छूटने में लगे | (इसी लिए हमने उसको नसीहत की कि) मेरा शुक्र कर और अपने वालिदैन का शुक्र बजा ला, मेरी ही तरफ़ तुझे पलटना है | लेकिन अगर वे तुझपर दबाव डालें कि मेरे साथ तू किसी ऐसे को शरीक करे जिसे तू नहीं जानता तो उनकी बात हरगिज़ न मान | दुनिया में उनके साथ नेक बर्ताव करता रह मगर पैरवी उस शख्स के रास्ते की कर जिसने मेरी तरफ़ रुजूअ किया है | फिर तुम सबको पलटना मेरी ही तरफ़ है, उस वक़्त में तुम्हें बता दूँगा कि तुम कैसे अमल करते रहे हो | (और लुक़मान ने कहा था कि) “बेटा, कोई चीज़ राई के दाने के बराबर भी हो और किसी चट्टान में या आसमानों या ज़मीन में कहीं छिपी हुई हो अल्लाह उसे निकाल लाएगा | वह बारीकबी और बाख़बर है | बेटा, नमाज़ कायम कर, नेकी का हुक्म दे, बदी से मना कर और जो मुसीबत भी पड़े उसपर सब्र कर | ये वे बातें हैं जिनकी बड़ी ताकीद की गई है | और लोगों से मुँह फेरकर बात न कर, न ज़मीन में अकड़कर चल | अल्लाह किसी खुदपसन्द और फ़ख़ जतानेवाले शख्स को पसन्द नहीं करता | अपनी चाल में एतिदाल इख़तियार कर, और अपनी आवाज़ पस्त रख, सब आवाज़ों से ज़्यादा बुरी आवाज़ ग़धों की आवाज़ है |”